

butlletí de l'arxiu històric

Nova època
Número 2 Octubre 2001

25 anys del Mítig de la Llibertat

Sota l'eslògan *Guanyem la Llibertat* el 22 de juny de 1976 es va celebrar al Palau Blau-grana el primer gran míting socialista després de quaranta anys de dictadura. Convocat pel Congrés Constituent del Partit Socialista de Catalunya, va comptar amb l'assistència de quinze mil persones. A la imatge superior reproduïm una fotografia de l'esdeveniment, i a tall de portada el cartell que es va fer servir per a la convocatòria d'aquest acte multitudinari.

**Sala d'actes
Arxiu**

Hemeroteca

Biblioteca

**Servei de
consulta**

**Consultes per
telèfon, correu
ordinari i
electrònic**

**Servei de
reprografia**

**Horari
d'atenció al públic:**
Dilluns i dimarts de
16.15 a 19 h.
Dimecres i dijous
de 10 a 13 h.
El mes d'agost està
tancat per vacances.

GUANYEM LA LLIBERTAT

TROBEM-NOS EL DIMARTS DIA 22 DE JUNY
A LES 8'30 DE LA TARDA AL PALAU BLAUGRANA

PARLARAN:

J. ANDREU ABELLÓ • ANNA BALLETBÒ • Mª AURÈLIA CAPMANY • ALEXANDRE CIRICI •
JOAN COLOMINES • J.J. FERREIRO • ELIES LOPEZ BLANCO • JORDI LLIMONA •
JOAN REVENTÓS • JOSEP VIDAL

ENTRADA LLIBRE

LA RESPOSTA SOCIALISTA

CopiArt - Villarreal, 83 - Dip. Legal: B. 28.306-1976

Mítig de la Llibertat

Barcelona, 26 Juny 1976

Dins de les activitats de l'arxiu

Extractes de les intervencions dels participants en el *Mítting de la Llibertat*

Alexandre Cirici

“La història ens crida amb urgència, i cal que ens mobilitzem tots
ahora, amb solidaritat i amb disciplina. (...) Que els nostres fills,
que els nostres néts, no puguin demanar-nos mai responsabilitats.
Que no puguin dir-nos: quan el món es transformava, quan Catalunya
deixava d'ésser d'uns quants per ésser de tots, tu què feies?.”

Maria Aurèlia Capmany

“El poble de Catalunya és conscient de que avui camina cap a la
llibertat. I nosaltres, els qui hem lluitat perquè no ens arrabassessin
la nostra cultura i la nostra llengua, hem de ser presents aquí en
aquest moment. (...) Per això no sols hem de lluitar en el front del
treball, a les fàbriques i als camps, sinó també en el front del treball,
de la intel·ligència i de la cultura.”

Elías López

“Todos los trabajadores tenemos un sitio, un puesto de combate,
en el partido de los socialistas. (...) Queremos un bloque socio-
político que garantice el acceso, la conquista del socialismo por la
vía democrática y pluralista.”

Jordi Llimona

Anem a estructurar una societat igualitària, anem a establir les
condicions que facin possible que els béns i la cultura siguin per
a tothom, anem a fer una societat fraternal d'homes i dones, anem
a construir la llibertat, anem a afermar la justícia. En una paraula:
anem a afermar la vida. (...) Cristians i cristianes de Catalunya:
uniu-vos a la lluita socialista per fer reals les exigències cristianes
i humanes d'un món fraternal, igualitari i sense classes.”

Josep Andreu i Abelló

“Hem vingut aquí per anar cap al Congrés del Partit Socialista i
hem de ser ben clars i ben categòrics: aquest Congrés del Partit
Socialista serà no allò que vulguin uns senyors, uns pocs senyors
reunits en un despatx o en una taula sopant, sinó allò que vulgueu
els socialistes que sou aquí.”

Anna Balletbò

“La lluita de la dona treballadora és la lluita contra l'explotació
capitalista, però al mateix temps la societat capitalista la discrimina
davant l'home. Per això, la lluita de la dona és la lluita per la
igualtat, i la lluita per la igualtat és una lluita política.”

Josep Vidal (Pep Jai)

“Nosaltres, els pagesos socialistes, creiem una cosa: és
necessària una transformació agrària profundíssima al camp.
Però, per a això, no tant sols ha fet tard un canvi de règim,
sinó que és necessari un canvi de sistema.”

Dolors Torrent

“Ante una sociedad caduca en todos sus valores, podrida por
sus propios vicios y contradicciones, no existe otra alternativa
que la alternativa socialista. La sociedad socialista es la única
válida para la eliminación de las diferencias de clases, base de
toda explotación.”

Joan Colomines

“Tenim moltes coses pendents. Ens falta allò que em sembla
fonamental ara i avui, i és l'amnistia. Hem de lluitar per
l'amnistia, pels encara empresonats, que són molts, pels qui
no essent a la presó tenen els seus drets civils restringits.
El poble ho diu: Llibertat, Amnistia, Estatut d'Autonomia!”

Juanjo Ferreiro

“A todos los trabajadores socialistas, hacemos desde aquí una
llamada para que se unan, libre y conscientemente, al proceso
de construcción de una alternativa socialista que posibilite,
juntamente con otras organizaciones, el alumbramiento de una
nueva sociedad: la sociedad de los trabajadores”.

Joan Reventós

“Aquesta festa d'avui, aquesta vetllada d'unitat socialista, d'unitat
obrer i democràtica, obre el Congrés Constituent del Partit
Socialista de Catalunya. Situem per damunt de qualsevol interès
de partit i de qualsevol qüestió incidental la causa de la unitat de
la classe treballadora i la causa de la llibertat del poble de Catalunya.
La nostra voluntat unitària ens fa dir que no acceptem
discriminacions de cap mena, que la llibertat és una i indivisible,
que hi ha llibertat per a tots o no n'hi ha per a ningú”.

Centenari de la mort de Francesc Pi i Margall

En commemoració del centenari de la mort de Francesc Pi i Margall (1901-2001), un dels polítics republicans més rellevants de la nostra història, diferents entitats han organitzat múltiples activitats per aprofundir en el coneixement de la personalitat d'aquest personatge polifacètic i recuperar la seva memòria. A continuació exposem la programació d'algunes de les més destacades:

- **Fundación Pi y Margall (Madrid)**

26 d'octubre a les 20h.

Inauguració de l'exposició Pi y Margall: biografia romàntica, dedicada a les diverses facetes de la vida professional de Francesc Pi i Margall: la política, el periodisme, la història de l'art, la literatura i el dret. A la sala d'exposicions de la Fundació (C/ Augusto Figueroa, 9. Madrid). Posteriorment s'editarà un catàleg. *Més informació al Tel. 91. 448.47.70*

- **Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS) (Barcelona)**
Jornades: "Pi i Margall i el federalisme"

14 de novembre de 2001 Isidre Molas (UAB) La influència de Francesc Pi i Margall en el s. XX

15 de novembre

Sessió matí: moderador: Miquel Caminal (UB)

Pere Gabriel (UAB) *Francesc Pi i Margall i Josep M. Vallès i Ribot*
Àngel Duarte (UdG) *Els federals catalans*

Sessió tarda: moderador: Jesús M. Rodés (UAB)

Juan Trías Vejarano (UCM) *El pensamiento político de Pi i Margall*
Agustín Millares (ULPGC) *Pi i Margall y el Partido Republicano Democrático Federal.* *Més informació al Tel. 93. 487.10.76*

- **Fundación Pi y Margall - Llibreria Blanquerna de la Generalitat de Catalunya a Madrid**

(Sala de Cultura de la Llibreria, C/ Serrano, 1)

Cicle de conferències sobre la figura de Pi i Margall

26 de novembre Inauguració a càrrec d'Isidre Molas

27 de novembre Mercedes Replínger (*Prof. d'Història de l'Art*)

28 de novembre Juan Trías Vejarano (*Cated. de Ciència Política*)

29 de novembre Ponent pendent de confirmació

- **Cementiri Civil de Madrid**

29 de novembre a les 11h.

Ofrena floral a la tomba de F. Pi i Margall

- **Parlament de Catalunya**

Novembre Acte d'homenatge a Francesc Pi i Margall

- **Casino Menestral de Figueres**

(Biblioteca Ernest Lluch. C/ Ample, 12)

L'Agrupació Atenea (Agrupació de Cultura del Casino) organitza

el proper **14 de desembre** a les 20.15h. l'acte: Taula rodona sobre F. Pi i Margall i el federalisme. Hi participen Xavier Arbós, Pere Esteve, Isidre Molas i Narcís Oliveres (moderador).

- **Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB)**

Jornades: "*Pi i Margall cent anys després*"

10, 12, 14 i 17 de desembre

Organitzades pel CCCB, l'Institut de Ciències Polítiques i Socials i la Universitat de Barcelona.

Més informació al Tel. 93.402.44.08

(Dept. de Dret Constitucional i Ciència Política)

El Fons sobre la Deportació (1939-1945), de l'Arxiu Municipal de Castellar del Vallès

Com cada any la Fundació Rafael Campalans i la Fundació Josep Comaposada han atorgat els *Premis Primer de Maig*. En aquesta edició 2001 el premi a la *Memòria Popular* ha estat concedit a l'*Arxiu Municipal de Castellar del Vallès, Secció Arxiu de la Deportació*. Els seus organitzadors ens presenten a tall de síntesi els trets fonamentals d'aquest projecte premiat:

"Des de 1996, un equip d'historiadors venim treballant en un projecte d'història sobre la deportació republicana espanyola. Es tracta de recollir tot tipus de materials documentals (audiovisuals, documentals, epistolars, orals, sonors...) i d'elaborar treballs de recerca sobre aquest subjecte històric, especialment des de la història oral. L'objectiu d'aquesta investigació és la preservació de la memòria col·lectiva de la deportació dels republicans espanyols, difondre-la, donar visibilitat històrica a aquest col·lectiu i generar un interès per un subjecte històric que ha restat oblidat per la historiografia catalana.

La inexistència de fons documentals, prou amplis i propers sobre el tema, semblava que justificava no únicament la recollida d'aquests materials a nivell particular, sinó també amb un sentit més ampli, la creació d'un fons en què s'ordenessin, es classifiquessin i cataloguessin aquests materials, tot posant-los a l'abast d'ulteriors consultes i investigacions. El resultat dels treballs ha estat la constitució d'un fons documental que rep el nom de Fons sobre la Deportació 1939-1945 i que aplega tot tipus de documentació, en diferent suport, sobre l'èxode, l'internament i la deportació dels republicans espanyols a França i als camps d'extermini nazis en el període 1939-1945. La iniciativa ha rebut el suport de les associacions de supervivents, tant a l'Estat espanyol com a França, especialment de la FEDIP, i de la Regidoria de Cultura i de l'Arxiu Municipal de Castellar del Vallès (AMC), on es troba dipositat". *S. Sáiz - E. Gallart*

Els fons documentals de l'arxiu històric

Salvador Coromina. Documentació de l'Assemblea de Catalunya. Comprèn material dels anys 1966-1977. Inclou també una col·lecció de cartells i material de propaganda de l'inici del PSC (fins a 1978).

FOC-Joaquim Garriga. Documentació original del Front Obrer de Catalunya (FOC). Correspon al període de 1960-1970.

Jordi Font. Documentació de Convergència Socialista de Catalunya i del Partit dels Socialistes de Catalunya.

Isidre Molas. Documentació per a la història del FOC i les organitzacions democràtiques dels anys 1945-1970, així com de la història del socialisme català des de 1974 fins a l'actualitat.

Joan Reventós. Documentació bàsica de la història del Moviment Socialista de Catalunya i d'organitzacions polítiques i moviments socials de l'any 1942 fins a l'any 1977.

Josep Rovira. Correspon a l'arxiu de l'MSC de Josep Rovira. Comprèn de 1943 fins al 1966.

Joan Soler. documentació diversa de l'MSC, publicada i inèdita.

Josep M. Triginer. comprèn l'arxiu personal com a primer secretari de la Federació Catalana del PSOE, així com documentació del període en el qual va ser conseller de Política Territorial al govern de la Generalitat Provisional (1977-1980).

Centre d'Estudis Socialistes (CES). documentació procedent d'aquest col·lectiu d'intel·lectuals socialistes. Inclou també la feina originària dels diferents grups de treball. Correspon al període 1976-1981.

Convergència Socialista de Catalunya (CSC). documentació de la seva constitució, el juliol de 1974, fins a l'any 1976.

Federació Catalana del PSOE dels anys 70 fins a la unificació socialista (1978).

Partit Socialista de Catalunya-Congrés (PSC (C)) correspon al període 1976-1978.

Partit Socialista de Catalunya-Reagrupament (PSC(R)) des de la seva constitució l'any 1976 fins a la unificació socialista (1978).

Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC(PSC-PSOE)) documentació del procés constituent que va portar al congrés d'unificació dels socialistes de Catalunya, el juliol de 1978.

Conferència d'Homes i Dones d'Esquerra inclou tota la documentació elaborada durant la preparació i celebració de la Primera i Segona Conferència d'Homes i Dones d'Esquerra (1985-1987)

Convenció per una Majoria Nacional i de Progrés inclou el material que es va generar durant la celebració d'aquesta Convenció

Alfred Pérez-Bastardas documentació de la clandestinitat i publicacions legals, cartells, retalls de premsa, etc.

Manuel de Forn. documentació del Front Obrer de Catalunya (FOC) en el seu darrer període i del moviment d'estudiants dels anys de la clandestinitat.

Rafael Pujol. material de les últimes etapes del Front Obrer de Catalunya (FOC)

Andreu Cortines. publicacions de casals catalans i altres col·lectius a l'exili (França i Amèrica). Documentació al voltant del tema del cooperativisme.

Guerau Ruiz Pena. publicacions i material divers de la clandestinitat i també legal.

Albert Pérez i Baró material relacionat amb el món de les cooperatives, documentació personal, publicacions, reculls bibliogràfics, vídeos i cintes de cassette.

Gabriel Colomé documentació referent a l'estructura, funcionament i electorat del Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE) des del seu naixement l'any 1978 fins a l'actualitat.

Jordi William Carnés publicacions i material variat referent principalment al PSC (PSC-PSOE) i al PSOE.

Lluís Armet documentació referent al PSC (PSC-PSOE)

Joan Nicolau documentació personal i de l'exili català a Europa.

Francesc Casares col·lecció del Setmanari "Justícia Social"

Ildefons Valls documentació del Partit Socialista de Catalunya-Reagrupament.

Felip Lorda documentació personal junt amb material del PSOE de l'exterior, la UGT de l'exterior i la Federació Catalana del PSOE.

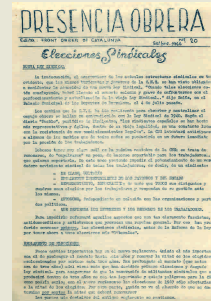
Cesc Canet material fotogràfic i audiovisual divers.

Arxiu fotogràfic

Hi ha més documentació diversa donada per Joan Alamillo, Ramon Fernández Jurado, Enric Llorens, Àngels Navarro, Joan Colom, Antoni Canals, Daniel Font, Josep M. Vegara, Jaume Bellmunt, Vicenç Ligüerre, Quim Ruiz, Vicenç Sanclemente, Glòria Rubiol, Ernest Maragall, Jordi Pedret, etc.

Els fons

Joaquim Garriga

Es tracta d'un fons d'un gran valor històric, malgrat el seu volum reduït, que se centra en la documentació del Front Obrer de Catalunya (FOC), organització de la resistència antifranquista que va desenvolupar la seva activitat en el decurs dels anys seixanta. Aplega tant material de tipus intern, com una àmplia col·lecció de les publicacions periòdiques que va editar. A banda altra documentació de la lluita contra la dictadura, amb predomini de l'elaborada pel moviment estudiantil universitari, ve a completar la seva composició.

Crédits

Redacció:
Laura Durendes

Disseny:
Toni Viaplana

Impressió:
a.bís

Dipòsit legal:
13474-01

ISSN:
1578-5718

FUNDACIÓ
RAFAEL CAMPALANS

Via Laietana, 38 pral. 1a.
08003 Barcelona
Tel. 93 319 54 12
Fax 93 319 98 44

www.fundaciocampalans.com
arxiu.historic@fundaciocampalans.com

Agenda i activitats de la Fundació

- Amb el títol *Memòria* properament des de l'Arxiu de la Fundació editarem una nova col·lecció de monografies històriques. Els primers números estaran dedicats a les biografies de dos socialistes catalans de les terres de Lleida: Felip Lorda i Josep Pané. Més endavant donarem notícia detallada de la qüestió.
- Pel pròxim mes de febrer s'estan preparant tot un conjunt d'activitats per a recordar els cent anys del naixement d'Albert Pérez i Baró, considerat un dels pares del cooperativisme a Catalunya, i personalitat destacada del món del socialisme. L'Arxiu de la Fundació forma part dels membres organitzadors d'aquests esdeveniments commemoratius.

full suplement **2** del butlletí de l'arxiu històric

Octubre 2001

Josep Rovira: revolucionari, socialista i catalanista

Josep Rovira

Per Pelai Pagès i Blanch

Poques vides del segle XX són tan apassionades i interessants com la de Josep Rovira i Canals, dirigent obrer, polític i revolucionari que, com varen escriure els seus correligionaris Josep Coll i Josep Pané, va dedicar tota la seva vida al servei de Catalunya i del socialisme. Nascut a Rubí, al si d'una família obrera, l'any 1902, molt jove, quan tot just havia acomplert tretze anys, va començar a treballar de paleta amb el seu pare. Des de sempre estava vinculat amb sectors radicals del catalanisme i l'any 1922 va fugir a França per no haver de fer el servei militar al Marroc. Un any abans s'havia produït el desastre d'Annual, en el que l'exèrcit espanyol havia estat humiliat pels nacionalistes rifenys, en la llarga guerra que iniciada el 1909 -quan, també com a reacció a l'escalada militar espanyola al Marroc, s'havia produït la Setmana Tràgica-, havia provocat nombroses actituds antimilitaristes entre les classes populars catalanes i espanyoles.

A França es va posar en contacte amb Francesc Macià, que el 1922 havia fundat l'Estat Català i l'any següent, amb la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera, es va veure obligat a exiliar-se. A partir de 1924 Rovira, que ja estava demostrant unes grans dots organitzatives, es va consagrar a la tasca de preparació de la invasió que Macià havia previst portar a terme amb el seu "Exèrcit de Catalunya", amb l'objectiu d'alliberar el país. Assumí la responsabilitat de l'estructura militar d'Estat Català i havia de dirigir una de les columnes militars que havien de confluïr sobre Olot. Però el "complot de Prats de Molló" fou descobert per la policia francesa, que detingué els seus participants. Rovira fou detingut, amb Macià i la resta dels seus companys, a començaments de novembre de 1926, i amb ells fou jutjat el gener de 1927 i condemnat a un mes de presó i cinquanta francs de multa, formalment acusat de "tinença il·lícita d'armes". Va romandre poc temps a França.

Amb la resta de processats fou expulsat a Bèlgica, i, posteriorment, passà a residir a Mèxic i Guatemala.

Retornà a Catalunya una vegada ja proclamada la Segona República, l'any 1932, i fou dels joves d'Estat Català que, desencisats amb la política de "claudicació" de Macià, quan aquest va desproclamar la República Catalana el 14 d'abril de 1931, tendiren cap a posicions marxistes i socialistes. En el I Congrés d'Estat Català, celebrat l'octubre de 1932, va redactar el "Projecte de tesi d'estructuració d'Estat Català-Partit Proletari", la nova denominació que passaria a adoptar el partit i poc temps després, a les primeres eleccions al Parlament de Catalunya que se celebraren el 20 de novembre de 1932, fou candidat per Barcelona. Al mateix temps compaginava la seva activitat política amb la seva responsabilitat com a membre de la junta directiva de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, la institució cultural que era un important centre popular d'inspiració obrera i catalanista i en el qual Rovira hi aportà tota la seva vitalitat i dinamisme. En aquests moments, però, la seva decisió d'abandonar el partit independentista estava adoptada. El desembre de 1932 es donava de baixa en la seva militància a l'Estat Català i a començament de l'any 1933 ingressava al Bloc Obrer i Camperol, la organització comunista liderada per Joaquim Maurin, que havia estat constituïda oficialment el març de 1931. Era la opció que varen seguir altres militants d'Estat Català, com Miquel Ferrer.

Al si de la nova organització Rovira va jugar un paper molt destacat. Fou director del setmanari "L'Hora", i aglutinava el grup de polítics i intel·lectuals que va girar entorn d'aquesta important plataforma d'agitació política i cultural. En el decurs de l'any 1934 fou candidat per Barcelona a les eleccions

municipals que se celebraren el mes de gener i en el Congrés que el Bloc va celebrar l'abril passà a ser membre del Comitè Executiu del Partit. I ben aviat demostrà també que seguia essent l'home d'acció que havia estat des de sempre. En el marc de la conflictiva situació en què s'estava desenvolupant la República, animà la constitució dels anomenats "gabocs" –els grups d'acció del Bloc–, encarregats de l'autodefensa del partit, i fou membre també del Comitè Militar del BOC i cap militar de l'Aliança Obrera, quan es va produir la fallida insurrecció del 6 d'Octubre de 1934.

Catalanista acèrrim, quan després dels fets d'Octubre de 1934 s'iniciaren les converses entre el Bloc Obrer i Camperol i l'Esquerra Comunista d'Andreu Nin, de cara a la seva unificació, es manifestà partidari de què el nou partit fos d'àmbit català, però les seves propostes foren rebutjades i, després d'unes vacil·lacions, s'incorporà plenament al Partit Obrer d'Unificació Marxista, a diferència del què feren altres membres del grup de "L'Hora", que abandonaren el nou partit. Rovira assistí a la reunió constitutiva del POUM que se celebrà el 29 de setembre de 1935 i des del primer moment fou membre del seu Comitè Executiu.

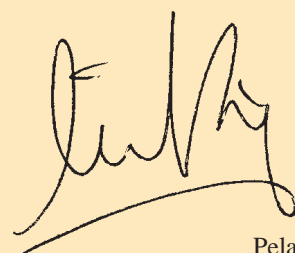
En esclatar la guerra civil, el 19 de juliol de 1936 participà als combats de Barcelona per fer avortar la insurrecció dels militars i immediatament el partit li encarregà la organització dels militants per a la guerra. Així, presidí el Comitè Militar del POUM i durant tres setmanes formà part del Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya que s'havia constituït el 21 de juliol per fer front a la nova situació bèl·lica que havia d'enfrontar la República. De bell nou, però, es va posar de manifest les seves capacitats militars. El POUM li encarregà la reorganització de les forces de voluntaris que des de finals de juliol havien arribat a lluitar al front d'Aragó. Des del 9 d'agost de 1936, quan va arribar davant Saragossa, fins el juny de 1937, la seva activitat fonamental es va desenvolupar al front. A Siétamo, on, al sector d'Osca, finalment, establí el seu lloc de comandament, organitzà la columna Lenin, que l'octubre de 1936 es convertí en la Divisió 29, i formà part del Consell de Guerra del front d'Aragó. Són diverses les fotografies que es conserven d'un Rovira militar, sempre amb roba de campanya, donant ordres, dirigint operacions, actuant com un soldat més en les nombroses operacions militars en què participaren els homes del POUM, a Estrecho Quinto o Monte Aragón, casetes de Quicena, o al Molino Palacín.

Però, a desgrat de la seves ocupacions militars, Rovira va seguir amb preocupació l'evolució de la situació a la rereguarda, sobretot des de que el desembre de 1936 s'inicià la ofensiva del PSUC i el PCE contra el POUM. Quan a principis del mes de maig de 1937 es produïren els enfrontaments armats de Barcelona –els anomenats "fets de Maig"–, Rovira assistí a diverses reunions a Binèfar i a Lleida amb caps anarquistes per tal de garantir la normalitat al front. Encara va prendre part a l'ofensiva republicana contra Osca, que va tenir lloc el juny de 1937 i on els milicians del POUM varen tenir l'únic èxit parcial de l'ofensiva: la conquesta de la Loma Verde. Però pocs dies després, en plena repressió contra el POUM, fou detingut i incomunicat durant vint-i-un dies a la presó de València, fins que fou alliberat per les gestions directes del ministre de la guerra Indalecio Prieto.

En sortir en llibertat es trobà en una situació desoladora: la 29 Divisió havia estat dissolta, el Comitè Executiu del POUM empresonat –i aviat es coneixeria l'assassinat d'Andreu Nin–, la premsa i els locals del partit clausurats. En la clandestinitat, col·laborà en la reorganització del Comitè Executiu del POUM i en les gestions a favor del presos, però finalment també fou empresonat, l'octubre de 1938 i sotmès a disposició del Tribunal Central d'Espionatge i Alta Traïció, acusat d'"espionatge i alta traïció". Va romandre a la presó fins el dia 25 de gener de 1939, quan un grup d'oficials de la dissolta Divisió que encapçalà l'alliberaren, la vigília mateixa de l'ocupació franquista de Barcelona.

A partir d'aquest moment inicià la darrera etapa de la seva vida: l'últim exili, que va estar plegat també d'acció i de passió política. A França, amb l'esclat de la guerra mundial i després de la ocupació alemanya, passà a formar part de la resistència francesa i va constituir un servei d'evasió –l'anomenat grup Martin– que s'ocupà de passar fugitius i evadits de les forces aliades des de territori francès fins a Catalunya. I al mateix temps no va oblidar la lluita a l'altra banda de la frontera, contra el règim franquista. Encara dins del POUM el 1942 animà la creació del Front de la Llibertat, que recuperava l'antic esperit bloquista d'una organització àmplia, que incorporés tant militants com simpatitzants, i que, sovint en contacte amb el Front Nacional de Catalunya, va combatre la implacable dictadura franquista.

Amb l'alliberament de França, Rovira encapçalà el sector del POUM de l'exili interessat en passar pàgina a la història del partit i, front els partidaris de mantenir el POUM, impulsà la creació del Moviment Socialista de Catalunya, amb l'objectiu de procedir al reagrupament del socialisme democràtic català. Fou a la conferència que el POUM celebrà a Tolosa de Llenguadoc el novembre de 1944, on la majoria del partit a l'exili es decantà cap a les posicions de Rovira i el 14 de gener de 1945 es creava formalment el Moviment Socialista de Catalunya, tot aplegant també sectors procedents de l'antiga Unió Socialista de Catalunya i de la Federació Catalana del PSOE. Rovira fou, sens dubte, fins a la seva mort, un dels dirigents més destacats del MSC i per bé que a vegades va mantenir discrepàncies i àdhuc en moments determinats es va mantenir en un segon pla, com quan el 1950 l'MSC s'estructurà en partit, mai no abandonà els principis que havia defensat i pels què havia lluitat durant tota la seva vida: un socialisme democràtic, profundament arrelat a l'especificitat nacional catalana. Rovira va morir el febrer de 1968 a Boulogne-sur-Seine, prop de París, amb l'enyorança de la seva terra i amb l'esperança de que els seus somnis es fessin un dia realitat.

Pelai Pagès i Blanch